Läskpapper.

I *Dædalus* för år 1941 (sid. 108) har Carl Sahlin påpekat ett tidigt användande av läskpapper genom citat av brukspatron C. D. Buréns dagboksanteckningar för den 2 november 1791. Vi kunna nu visa, hur ett sådant läskpapper tar sig ut (bild t. h.). Den intresserade återfinner det i Slottsarkivet, närmare bestämt i den foliant, som utgör 1752 års räkenskaper för den kungliga klädkammaren. Det är ett olimmat gråpapper med råkanter i format 25,8×20 cm största höjd och bredd. Att läskpapperet använts i just denna volym bevisas av de nedtill på detsamma — om man håller det på samma sätt som bilden visar — och i papperets höjdled befintliga siffrorna 141562.1. —, vartill den läskade skriften återfinnes på volymens sida 95, nederst. Därmed ha vi fört läskpapperts historia ytterligare ett halft sekel tillbaka. Denna tidpunkt betecknar dock knappast en slutgiltig gräns. Teoretiskt sett skulle ju detta speciella bruk av olimmat papper ha kunnat förekomma redan vid papperstillverkningens början, men man får komma ihåg, att det »självklara» ofta kräver både ansträngning och lyckliga omständigheter för att bli till realitet.

Torsten Lenk.

Edisons kinetoskop och "Svarta Maria".

Bland de många uppfinnare, som bidragit till att skapa förutsättningarna för filmen sådan den i dag framträder på biograferna världen runt, intar Thomas Alva Edison otvivelaktigt ett av de främsta rummen. I U. S. A. räknas han allmänt som »filmens fader», under det att man i Europa oftast är mer benägen att ge denna hederstitel åt fransmannen Louis Lumière och hans broder Auguste. Max Skladanowsky i Tyskland och William Friese-Greene i England ha också många förespråkare, särskilt bland sina landsmän.

Avsikten är att här ge en inblick i hur Edisons första apparater och inspelningsateljé togo sig ut, varför något försök att skipa rättvisa i prioritetstvisten mellan Gamla och Nya Världen icke skall göras. Det får vara tillräckligt att konstatera, att mycket beror på vad man inlägger i ordet kinematografi eller film. Fattar man detta ord så trångt att däri icke såsom ett oavvisligt krav inbegripes visning av film för ett större antal personer samtidigt, måste Edisons första uppfinning på detta område, *kinetoskopet*, till vilket idén föddes redan år 1887, räknas som världens första filmapparat och Edison sålunda vara berättigad till hederstiteln »filmens fader». Men även då måste något av äran tillfalla den eller de uppfinnare, som i början av 1800-talet konstruerade på den stroboskopiska effekten byggda leksaker, *zootroper*, eller som de vanligen kallas trolltrummor, vilka enligt Edisons egna uttalanden gåvo honom impulsen till kinetoskopet.

Edisons första *kinetograf* — detta namn avsåg själva inspelningsapparaten eller filmkameran och stod alltså i motsats till *kinetoskopet* i inskränkt mening, varmed åsyftades återgivnings- eller projektionsapparaten — lär ha fullbordats sommaren 1889. Med utgångspunkt från »trolltrumman» och med användande av de upptäckter, som gjorts av de två föregångsmännen på ögonblicksfotograferingens område, fransmännen E. J. Marey och engelsk-amerikanen E. Muybridge, samt av Eastman-bolagets 1889 nyutsläppta rullfilm av celluloid, hade